

DORIS KAMPAS

VYVÝŠENÉ ZÁHONY

*Sklízejte
po celý rok*

*Nádherný
pěstební
kalendář
na klopě obálky*

DORIS KAMPAS

VYVÝŠENÉ ZÁHONY

Sklízejte po celý rok

ILUSTROVALA RUTH VERES

Grada Publishing

VÍCE PLODIN. VÍCE RADOSTI. NEUVĚŘITELNÁ ÚRODA!

VŠE, CO BUDETE POTŘEBOVAT

Sklízejte po celý rok. Ale jak?	6
Proč s vysokým záhonem nemůžete šlápnout vedle	9
Plánování a příprava. A především: jak začít	12
Udělejte si záhon, jaký se vám líbí: materiál, velikost a výška, náplň – prakticky a užitečně	20
Vysoký záhon v číslech	37
Vysoký záhon z palet: stavba v sedmi krocích	38
Sklízet můžete i bez zahrady: vysoké záhony na balkonech a terasách	41
Vysoký záhon pokaždé jinak	45
10 nejčastějších chyb	50
Divocí návštěvníci na vysokém záhonu: hosté nezvaní i vítaní	53

VŠE, CO BUDETE MILOVAT

Vysoký záhon, který vás dostane do formy: Také mezi zeleninou jsou šprti!	62
Vysoký záhon pro pizzu i těstoviny: Do Itálie přes zahradu!	70
Smoothie záhon: Jednou vitaminy s sebou, prosím!	76
Záhon pro pánev wok: Od vysokého záhonu k plnému žaludku	82
S vysokým záhonem kolem světa: O exotice nemusíte jenom snít	88
Vysoký záhon pro malé ručičky: Honem do zahrady, děti!	94
Čerstvá zelenina po celou zimu: Zeleněji to nejde!	102
Rejstřík: Místo k hledání a nacházení	110
Kde hledat další literaturu a prameny	115
O autorce	116
Poděkování	118

VŠE, CO BUDETE POTŘEBOVAT

SKLÍZEJTE PO CELÝ ROK. ALE JAK?

Vysoký záhon je skvělý. Nabízí dvakrát až třikrát větší sklizeň než stejně velký běžný zahradní záhon. Jak je to možné? S pěstováním totiž začínáte výrazně dříve a sklízet můžete po celou zimu. Navíc vás nebudou obtěžovat škůdci. A časová náročnost? Méně než jedna hodina týdně.

Tato kniha je rozdělena na dvě části. V první části, nazvané „Vše, co budete potřebovat“, najdete všechny důležité informace týkající se zahradničení na vysokých záhonech. Část „Vše, co budete milovat“ detailně popisuje různé plány na jejich osazení. Ukazuje jak různé tematické záhony, tak i jejich rozplánování v rámci celého roku.

Jak používat plány vysokých záhonů

V každém plánu najdete:

» Přehledný seznam všeho, co budete potřebovat
Některé druhy zeleniny se vysévají jako semínka, další je lepší zasadit jako mladé rostliny – koupené a předpěstované. A některé kultury můžete buď vysít jako semínka nebo zasadit jako rostlinku. To vše plán podrobně popisuje. Upozornění: Ne všechny rostliny budete potřebovat ve stejnou dobu. Kdy je zapotřebí kterou rostlinu zasadit, se dozvíte na začátku každého rozpisu.

» Návody na osazení rostlin, díky nimž můžete sklízet opravdu po celý rok
Ředkvičky můžete začít pěstovat v březnu, rajčata v květnu, pórek v červnu a asijské saláty od srpna. To je jen malý příklad, jak můžete sklízet po celý rok. Abyste se mohli z čerstvé zeleniny těšit celý rok, jsou všechny vzorové záhony osazovány několikrát v roce. A sice tak, že v průběhu roku je stále co sklízet: na jaře, v létě, na podzim i v zimě.

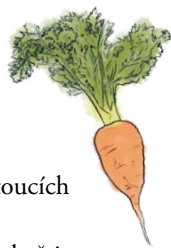
» Můj vysoký záhon je velký 100 × 200 cm. Jak ten váš?

Navrhovaná skladba rostlin je koncipována pro záhon o rozměrech 100 × 200 cm, což je nejběžnější velikost vysokých záhonů. Pokud má ten váš jiné rozměry, jednoduše si množství potřebných rostlin přepočítejte na své poměry. Díky plánům na výsadbu se rychle zorientujete v tom, kterou zeleninu pěstovat a v jakých odstupech vytvářet řady. Plány jsou v poměru 1 : 16, a poskytují tak přesnou orientaci na vysokém záhonu.

» Exotické druhy zeleniny

V plánech najdete také druhy zeleniny, které jsou v našich podmínkách ještě stále vnímány jako exotické nebo nepřiliš známé, nicméně se jim v oblasti střední Evropy dobře daří. Mnohé z nich jsou k dostání v každém dobrém zahradnictví, ať už ve formě semen, či malých rostlinek. Abyste věděli, jak se s nimi vypořádat, přidáváme ke každé z nich krátké informace o jejich chuti a možnostech přípravy.

- » Tipy k pěstování zeleninových primadon
Některé druhy zeleniny potřebují speciální péči, jako jsou například zaštipování květů u paprik nebo poskytnutí konstrukce pro plazící se okurky. Kde je to nutné, najdete tyto speciální tipy přímo u jednotlivých druhů zeleniny. Obecná doporučení jsou pak platná pro všechny druhy rostlin.

- » Čím už si nemusíte procházet
Někdy se zkrátka nedaří. Tu propásnete správnou dobu sklizně a už jsou ředkvičky dřevnaté, tu zase pažitku zastříhnete příliš a trvá věčnost, než obrazí nová. Na tato možná pochybení speciálně upozorňujeme u každého plánu.

- » Sklizeň po čtyři roční období
Ze svého vysokého záhonu byste se měli těšit po celý rok. Proto vás každý plán na výsadbu rostlin provází celým rokem – od jara přes léto a podzim až ke sklizni v zimních měsících.

- » Termíny, na které můžete v plánech narazit
Přihrnování: kolem stonku rostlin přihrnete kopeček zeminy. To pomůže některým rostlinám ke stabilitě a jiné zase vybělí (například pór).

Zaštipování: obvykle ruční odstraňování postranních výhonků, především u rajčat.

Výsev naširoko: protikladem k řadovému vysévání je výsev po celé šířce řádku. Máte-li tak například řádek o šířce 20 cm a délce 100 cm, rozdělte semínka rovnoměrně po celé délce i šířce.

Píkyrování: přesazování drobných rostlinek, zhruba 2–3 týdny po jejich zasetí.

Setí v řádku: vysévání semínek v úzkém řádku, není nutné dodržovat pravidelné odstupy mezi semínky.

Pěstování ve skupinách: způsob pěstování, u kterého se můžete těšit z obzvláště velké sklizně. Více na straně 77.

Jednocení: rozdělování příliš těsně rostoucích rostlin.

Předpěstování: semena necháte vzejít v květináči v domě a teprve později je vysadíte ven.

Abyste si nemuseli lámat hlavu s tím, jaké rostliny zvolit, vytvořila jsem vzorové záhony s rozdílnými tématy.

Vysoký záhon, který vás dostane do formy

Zdravěji už to nejde! V kapitole „Vysoký záhon, který vás dostane do formy“ hraje prim listová a košťálová zelenina. Koneckonců je dokázáno, že právě v ní se ukrývá vše, co potřebujete k tomu, abyste zůstali fit. O ozvláštňení se postarají mrkev, rajčata a brokolice.

Vysoký záhon pro pizzu i těstoviny

Máte rádi čerstvé a zdravé potraviny, ale bez pořádné porce těstovin se zkrátka neobejdete? To je pochopitelné! V části „Vysoký záhon pro pizzu i těstoviny“ se o vaše sugo postarají rajčata, o pesto bazalka a o čerstvou zeleň na pizzu rukola. Dostaňte Itálii do své zahrady – s vlastnoručně vypěstovanými a čerstvě sklizenými rajčaty budete prožívat italský dolce vita každý den!

Smoothie záhon

Pojďme na zelenou! Pokud je pro vás zvuk mixéru hudbou a rádi začínáte den vitaminovou bombou, pak je pro vás smoothie záhon to pravé. Patří na něj čerstvý salát, okurky a pro ozvláštňení sladký vodní meloun.

Vysoký záhon pro pánev wok

Tento záhon vás přenesení do Asie. S hrachem setým cukrovým, mrkví, čínskou brukví (pak choi) a mangoldem vykouzlíte nejedno orientální jídlo. Typické asijské saláty se dají vypěstovat velmi jednoduše a umožní vám i v zimě sklízet ingredience pro wok pánev přímo před vašimi domovními dveřmi.

S vysokým záhonem kolem světa

Pokud je pro vás dokonce i Asie málo exotická, pak se neváhejte pustit do vysokého záhonu, který jsem pojmenovala „kolem světa“. Batáty, tomatillo (neboli mochně dužnoplodá), jedlý šachor i okru můžete pěstovat i na svém záhonu. A co víc! Tyto kosmopolity si v supermarketu koupíte jen stěží.

Vysoké záhony pro malé ručičky

Pokud chtějí i děti přiložit ruku k dílu, jsou práce i užídobování plodů hned dvojitou radostí. S miniaturními zvýšenými záhony sbírá drobtina zkušenosti v zahradě a mohou hrdě pozorovat, jak se jejich rostlinám daří. A to nejlepší: malé sladké plody jako maliny se mohou hned po sklizni také sníst.

Čerstvá zelenina po celou zimu

Když v zimě zmrzne země a sklizeň připomíná jen pár uskladněných mrkví, nastává pro milovníky čerstvé zeleniny těžká doba. Váš vysoký záhon tu umí pomoci. Se správným výběrem druhů můžete sklízet po celou zimu čerstvou a vitaminy napěchovanou zeleninu.

Svůj vysoký záhon si postavím raději sám

Máte vlastní představu a chcete pro své oblíbené rostliny více prostoru? S bezpočtem tipů na pěstování, které najdete od strany 20, si jistě vytvoříte tu pravou zeleninovou kombinaci.

Už víte, po jakém záhonu prahne vaše srdce? Pak si jej můžete rovnou nalistovat. Na několik věcí byste však i tak měli dát pozor, abyste se mohli už brzy těšit z bohaté sklizně. Více informací najdete od strany 12.

Pokud ještě nejste zcela přesvědčeni o tom, že je vysoký záhon to pravé pro vás, podívejte se na stranu 9.

Pro balkony a terasy platí trochu jiná pravidla hry než pro zahrady. Více se dozvíte na straně 41.

Nemáte na své zahradě žádné místo pro čtyřrohlý vysoký záhon? Pak se podívejte na stranu 45, najdete tam skvělé alternativy. A pokud jste kutilové, pak je pro vás ideální vysoký záhon vyrobený z palet ze strany 38.

Není příliš věcí, které se mohou při zakládání vysokého záhonu pokazit. Jaká malá pochybení mohou nastat a jak se jich vyvarovat, zjistíte na straně 50.

Protože na své zahradě rádi vidáme návštěvy, od strany 53 najdete seznam hostů. Nicméně někteří nejsou příliš vítáni. Pro informace, jak se jich zbavit ekologicky, nalistujte stranu 58.

Pěstební kalendář, který vám poradí s ideálním časem setby i sklizně, najdete na předšádce knihy.

Začneme spolu – hodně zábavy a úspěchů s vaším vysokým záhonem.

PROČ S VYSOKÝM ZÁHONEM NEMŮŽETE ŠLÁPNOUT VEDLE

Vysoké záhony jsou pohodlné. Ano! Ušetříte si neustálé ohýbání. Také správně! A přinášejí bohatou sklizeň. Jasně! Nicméně existuje ještě více důvodů, které mluví pro vysoké záhony.

Na vysokých záhonech to roste a bují: chutná zelenina na vás čeká po celý rok.

1. #výhodaužpřistartu: dříve sklízíte, více vy- pěstujete, více si pochutnáváte

Teplo a živiny pomohou rostlinám na vašem vysokém záhonu vzejít během dvou až tří týdnů. Navíc se jim daří vytvářet vyšší přírůstky v podobě větších plodů a listů.

2. #zimníbonus: čerstvé vitaminy zdarma po celý rok

Vysoký záhon neumožňuje sklízet jen brzy zjara, ale poskytuje vitaminy po celý rok. Dokonce i v zimních měsících! Jak je to možné? To vám ukážu od strany 102.

Ven z kanceláře a vyčistit si hlavu: jeden z firemních týmů se tu společnými silami stará o vysoký záhon. Plody své práce tak mohou vidět i venku.

3. #superzelenina: sousedi budou zírat!

Takovou malou soutěž se sousedy nebo tchyní lehce vyhrajete: na vaši krásnou zeleninu si jen tak nepřijdou. Pokud tedy budou stále zahradničit na „ploché zemi“. Jinak se už budete muset o své prvenství bát.

4. #upoutánípozornosti: vysoký záhon jako ozdoba

Vysoký záhon vypadá prostě dobře. Je jedno, zda je vyroben z kamenů, dřeva, nebo kovu – podtrhuje váš osobní styl a je ozdobou každé zahrady.

5. #odpočinek: rukávy nahoru, zhluboka se nadechnout a uvolnit se

Po náročném dni působí návštěva vysokého záhonu jako taková malá minidovolená. Práce na něm totiž nikdy nepřekračuje únosnou mez. Několik minut denně bohatě stačí – zbylý čas můžete využít ke sklizení a ochutnávání.

6. #vašedětibudoumilovat: pozorujte své děti, jak budou zírat

Nejlepším způsobem, jak naučit děti lásce k zeleni, je zahradničení na vysokém záhonu. Je malý a přehledný – úspěch na sebe nenechá dlouho čekat a k zobání na něm bude stále něco dobrého. Na straně 94 najdete jednoduchý zahradní plán, který přinese hodně zábavy vám i vašim dětem.

7. #společně: vysoký záhon zvládne každý – a společně to bude ještě větší zábava

Ať už s dětmi, partnerem, nebo v komunitní zahradě, zahradničení na vysokém záhonu je výborný nápad. Můžete si vyměňovat zkušenosti, konzultovat recepty a získávat nové přátele. Obdělávání vysokého záhonu není jen uklidňující, ale také spojuje. Také z tohoto důvodu se vysoké záhony vytvářejí stále častěji jako terapeutické prostředky v domovech pro seniory nebo v ústavech sociální péče.

Takto krásně prospívá už po desetiletí: Johann Puhr (1912–1998) postavil tento nádherný vysoký záhon už v roce 1953, a spojil tak praktické s užitečným. Foto: Manfred Mikovits

8. #kdekoli: nevyužitelný roh už neexistuje

Je jedno, jestli je zemina u vašeho (řadového) domku plná suti nebo potřebujete využít neúrodný roh – s pomocí vysokého záhonu je možné vše. Díky kypré, vrstevnaté náplni záhonu získáte ideální lůžko pro rostliny. Dokonce i zpevněné plochy, jako například betonový plácek, se mohou s pomocí vysokého záhonu zazelenat.

9. #prakticky: zajištění svahů a k tomu ještě sklizeň

Zcela rovná zahrada není vždy samozřejmostí. Často musíte za drahé peníze stavět podpůrné zdi ke svahům nebo konstrukce k dřevinám. Proč to tedy nespojit s něčím praktickým? Vysoký záhon na kraji dřevin je zpevní a zároveň poskytne další prostor pro rostliny.

10. #sklizeňpřímopředoknem: malý ráj dobrot na balkoně a terase

Sbohem truhlíkům! Malý vysoký záhon promění váš balkon v ráj dobrot. Profitují z něj i rostliny, vždyť mají na vysokém záhonu více prostoru pro svůj růst. Dávejte však pozor, aby nebyl váš vysoký záhon příliš těžký – více informací najdete na straně 41.

PLÁNOVÁNÍ A PŘÍPRAVA. A PŘEDEVŠÍM: JAK ZAČÍT

Vysoké záhony si podmanily srdce zahradníků a zahradnic právem. Ve výšce se daří čerstvé zelenině, sladkým plodům i zelí, takřka bez vlivu škůdců a v extrémně pohodlné výšce pro sklizeň. Informace na následujících stranách platí pro všechny tematické záhony.

Jděte na to s klidem: rostliny na vysokých záhonech nejsou puntíkáři na čas

V plánech pro vysoké záhony uvádím jen obecná časová období pro pěstování jednotlivých rostlin. V závislosti na počasí a nadmořské výšce svého regionu máte k dispozici dva nebo tři týdny. Tuto dobu dřívějšího či pozdějšího začátku rostliny hravě vyrovnají svým rychlým růstem.

Důležitým momentem je květen. Po ledových mužích (od 15. května) přicházejí na řadu rostliny, které jsou citlivé na mráz. K těm patří rajčata, papriky, okurky, fazole, celer a bazalka.

Dostali jste se k této knize až v dubnu či květnu? Žádný problém, začněte jednoduše se sazením od poloviny května.

Ne všechna kvítka jsou už od začátku fanoušky slunce

Některá semena klíčí na světle a jiná mají ráda tmu. Ta druhá musejí být přikrytá zeminou, aby vyklíčila. Semena, která klíčí na světle, zase potřebují... jak jinak, světlo. K těm se řadí saláty, řeřicha, kopr a celer. Jejich semena položte do řádku a jen velmi lehce přitiskněte, abyste je nezakryli hlínou. Informace o tom, které rostliny mají a které nemají rády při klíčení světlo, najdete vždy na zadní straně balíčků.

Se sazeničkami máte startovací výhodu

Mladé rostlinky můžete koupit buď v zahradnictví, nebo si je můžete sami vypěstovat. Ideální je na to teplý okenní parapet, zimní zahrada nebo skleník. Předpěstování vlastními silami sice

Řeřicha klíčí na světle – semena proto jen lehce přimáčkněte do půdy, ale nepřikryvejte je zeminou!